

Pedagojik-Androgojik Formasyon ve Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme

Sefer ADA
Z. Nurdan BAYSAL

Prof. Dr. Sefer ADA
Doç. Dr. Z. Nurdan BAYSAL

PEDAGOJİK - ANDROGOJİK FORMASYON VE TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME

ISBN 978-605-364-444-6

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2013, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları
Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti'ye aittir.
Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri,
kapak tasarımı, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt
ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.
Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında
yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları
satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Şubat 2013

Yayın - Proje Yönetmeni: Seda Çelikkaya
Dizgi-Grafik Tasarım: Selda Kılıç
Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı
Baskı: Tarcan Matbaası
(Ankara-0312-384 34 35)

Yayıncı Sertifika No: 14749
Matbaa Sertifika No: 25744

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
E-ileti: pegem@pegem.net

Prof. Dr. Sefer ADA

1948 Iğdır doğumludur. 1973'de Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden lisansüstü diplomasıyla mezun oldu. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Eğitim Bilimleri alanında doktora, aynı üniversitede doçent ve profesör unvanı aldı. Liselerde felsefe grubu öğretmenliği, iki yıllık ve üç yıllık Eğitim Enstitülerinde öğretmenlik yaptı. Yüksek Öğretmen Okulu'nda öğretmen olarak çalıştı. 1982'den bu yana Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Yazar evli ve bir çocuk sahibidir.

Doç. Dr. Z. Nurdan BAYSAL

1971 Kilis doğumludur. 1992'de Marmara Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği lisans, 1995'te Sınıf Öğretmenliği yüksek lisans, 2003 yılında Eğitim Bilimleri doktora programını tamamladı. Aynı üniversitede 2009'da Yardımcı Doçent, 2013'te Doçent oldu. Yazar evli ve iki çocuk sahibidir.

ÖN SÖZ

Bu eserde eğitimle ilgili temel kavramlar, öğretmen yetiştirme ve androgojik-pedagojik formasyon-alan dışı öğretmen atamaları olmak üzere başlıca üç temel konu ele alınmıştır. Günümüzde öğretmen yetiştirme sistemi içerisinde örgün eğitimde en çok tartışılan kavramlardan biri pedagoji, yaygın eğitimde ise androgoji kavramlarıdır. Bu kitapta pedagoji ve androgoji başta olmak üzere eğitim, öğretim, öğrenme, okul ve öğretmen kavramları detayları ile ele alınmaya çalışılmış böylece alan ile ilgili kavram kargaşasını gidermek hedeflenmiştir. Kitapta yer bulan öğretmen yetiştirme konusu eğitim kademelerine göre ve tarihsel süreç içerisinde açıklanmıştır. Son olarak öğretmenlik mesleğinin icrası için gerekli görülen pedagojik formasyon, kavram ve içerik olarak ele alınmış, farklı alanlar için uygulanmış ve uygulanan formasyon programları ve çeşitli ülkelerin öğretmen yetiştirme süreçleri kısaca da olsa tanıtılmıştır. Ayrıca eserde geçmişten günümüze öğretmen atamalarında pek çok tartışmaya konu olan alan dışı atamalara da değinilmiştir.

Eğitim-öğretim süreci içerisinde çalışan tüm kesimlerin; öğretmenlerin, öğrencilerin, uzmanların, bakanlık temsilcilerinin ve üniversitede öğretim elemanı-öğretim üyesi ve araştırmacıların ihtiyaç duyacağı bilgilerin bir sistem dâhilinde kavram bütünlüğünü bozmadan sunulmaya çalışılmasıyla sık başvurulan bir kaynak olduğu ve gelecekte öğretmen yetiştirme programlarının düzenlenmesine de rehberlik edeceği kanaatimizdir.

Prof. Dr. Sefer ADA

Doç. Dr. Z. Nurdan BAYSAL

İÇİNDEKİLER

Önsöz	v
İçindekiler.....	ix

1. Bölüm

EĞİTİM İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Kavram Olarak Eğitim.....	1
Eğitim Türleri.....	4
Örgün Eğitim	5
Yaygın Eğitim (Halk Eğitimi)	5
Yaygın Eğitimin Koşulları.....	6
Algın (İnformal) Eğitim	6
Örgün, Yaygın ve Algın Eğitimin Karşılaştırılması	7
Geleneksel ve Modern Eğitim Nedir?.....	8
Geleneksel Metotların Hataları	9
Öğretim Nedir?.....	10
Farabi'ye Göre Eğitim-Öğretim.....	11
Öğretimin Oluşturulması.....	12
Öğrenmenin Gerçekleştirilmesi İçin Öğretimde Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar.....	12
Eğitim ile Öğretim Arasındaki İlişki	13
Öğrenme Nedir?	14
Ne Öğretelim?	15
Öğrenmenin İfade Ediliş Biçimleri	16
Tam Öğrenme.....	16
Okul	17
Okulun Görevleri.....	18
Öğretmen Kimdir?.....	18
Kaynaklar.....	20

2. Bölüm**ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEDE PEDAGOJİ**

Genel Olarak Pedagoji Nedir?	21
Pedagoji Kavramı ve Pedagojik Formasyon Nedir?.....	22
Pedagojinin Kavram Olarak İlk Kullanımı	22
Sokrates’e göre Terbiye.....	23
Eflatun/Platon’a göre Terbiye.....	23
Sözlük Anlamıyla Pedagoji Nedir?.....	24
Pedagojik Anlayışlar	29
Pedagoji ile Androgojinin Sınırları Nereden Başlar?.....	30
Kaynaklar.....	31

3. Bölüm**YETİŞKİN EĞİTİM SANATI OLARAK ANDROGOJİ**

Androgoji Kavramının Çeşitli Ülkelerde Kullanımı.....	34
Androgojik Modelle İlgili Varsayımlar	35
Androgojik Modelin Varsayımları.....	35
Androgojik Açıdan Yetişkin Öğreniminin Temel İlkeleri.....	36
Yetişkin Öğrenmede En İyi Yaklaşım Hangisidir?	38
Pedagoji ile Androgojik Modelin Birlikte Değerlendirilmesi.....	39
Yetişkin Eğitiminde Tasarım Süreçleri	40
Yetişkin Açısından Eğitim Nedir?	40
Etkin Eğitim Tasarımı.....	41
Eğitim Tasarımı Süreci	41
Androgojik Formasyonda Süreçler	42
Yaşam Boyu Eğitimi Gerektiren Nedenler	43
Bir Başka Açıdan Yaşam Boyu Öğrenme	46
Yetişkin Eğitimcilerin Öğrenme Süreçleri	47
Yetişkin Kimdir?	48
Yetişkin Çeşitleri.....	49
Öğrenmeye Karşı Tutum Açısından Yetişkin Türleri.....	49
Öğrenme Açısından Yetişkin Tipleri.....	50

Yetişkinle Çocuk Arasındaki Farklılıklar	51
Yetişkin Eğitimciler Kimdir?	52
Yetişkin Eğitimcinin Yetiştirilmesi.....	53
Yetişkin Eğitimcinin Özellikleri	54
Yetişkinde Öğrenme Kuramının Özellikleri ve Doğurguları	56
Kaynaklar.....	60

4. Bölüm

TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE FARKLI EĞİTİM KADEMELERİNE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME

İlkokul Öğretmeni Yetiştirme İlköğretmen Okulu (Darülmuallimin).....	61
Darülmuallimin Nizamnamesi (İlköğretmen Okulu Tüzüğü).....	62
İlköğretmen Okulu'nun Ders Programı.....	63
Köy Muallim Mektepleri	64
Köy Eğitim Kursları ve Köy Enstitüleri	66
Köy Enstitüleri.....	68
Köy Enstitülerinin Kuruluş Kanunu ve Gereği.....	68
Köy Enstitülerine Öğrenci Alımı ve Yetiştirilmesine Yönelik İlkeler.....	69
Köy Enstitülerinin Programı	70
Köy Enstitüleri Öğretim Programı	70
Köy Enstitülerinde Uygulanan Üç Değişik Programın Özellikleri	74
Köy Enstitüsü Uygulama Okulları.....	78
Yüksek Köy Enstitüsü	78
Köy Enstitülerinde Diploma.....	79
Köy Enstitüsü Programının Değerlendirilmesi	80
Sonuç.....	81
İlköğretim Birinci Kademe Sınıf Öğretmeni Yetiştiren Yüksekokullar.....	82
Ortaokula (İlköğretim İkinci Kademe) Branş Öğretmeni Yetiştiren Eğitim Enstitüleri	84
Kaynaklar.....	87
Yüksek Öğretmen Okulları	88
İlk Yüksek Öğretmen Okulları	88
1959 Yüksek Öğretmen Okulu	89

Yüksek Öğretmen Okullarının Kapatılma Süreci	94
Deneme Yüksek Öğretmen Okulu.....	94
En Son Yüksek Öğretmen Okulu.....	95
Kaynaklar.....	97
Mesleki Teknik Orta Öğretime Öğretmen Yetiştiren Kurumlar	98
Kız Meslek Öğretmen Okulu	98
Erkek Meslek Öğretmen Okulu.....	99
Kaynaklar.....	102
Yükseköğretim Kurumlarına Öğretim Elemanı Yetiştirme	103
Enstitüler Kanalıyla Öğretim Elemanı Yetiştirmek	104
Milli Eğitim Bakanlığı Kanalıyla Öğretim Elemanı Yetiştirmek.....	104
YÖK Kanalıyla Öğretim Elemanı Yetiştirmek.....	105
ÖYP (Öğretim Üyesi Yetiştirme Projesi) Kanalıyla Öğretim Elemanı Yetiştirmek.....	105
Kaynaklar.....	106

5. Bölüm

GÜNÜMÜZDE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME-EĞİTİM FAKÜLTELERİ

Tezsiz Yüksek Lisans Programları	113
Açıklamalar	115
Açıklama	117
Kaynaklar.....	119

6. Bölüm

CUMHURİYET DÖNEMİNDE YABANCI UZMANLARIN TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNE İLİŞKİN ÖNERİLERİ

Yabancı Uzmanların Eğitim, Öğretmen Yetiştirme ve Öğretmenlerin Konumuna İlişkin Önerileri	122
J. Dewey (1924)’nin Önerileri.....	122
Kühne’nin Önerileri.....	123
Omer Buyse’nin Önerileri.....	123
Kaynaklar.....	126

7. Bölüm

PEDAGOJİK FORMASYON PROGRAMLARI, OKUTULAN DERS GRUPLARI VE ÖĞRETMENLİK UYGULAMASI

Genel Kültür (GK).....	127
Öğretmenlik Meslek Bilgisi (Pedagojik Formasyon Dersleri).....	128
Alan Dersleri.....	129
Kavram Olarak Uygulama	132
Öğretmenlik Uygulaması.....	133
Uygulama Çalışmaları Derslerinin Planlanması, Gözlenmesi ve Uygulanması.....	133
1998-1999 Öğretim Yılından İtibaren Uygulamaya Konulan Öğretmen Yetiştirme Programında Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması.....	136
Okul Deneyimi I: Dersinin Amaç ve İşleyişi.....	137
Okul Deneyimi II: Dersinin Amaç ve İşleyişi	137
Öğretmenlik Uygulaması ve Semineri.....	137
Öğretmenlik Uygulama Protokolü.....	138
Fakülteler ile İlgili Fakülte Yönetiminin Görev, Yetki ve Sorumlulukları.....	139
İl-İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Görev, Yetki ve Sorumlulukları.....	140
Öğretmen Adayının Görev ve Sorumlulukları	140
Pedagojik Formasyon Programlarının Uygulama Birimleri.....	141
Pedagojik Formasyon Programı.....	143
Pedagojik Formasyon Programları	145
Okul Öncesi Öğretmenlik Sertifika Programı.....	146
İlköğretim Öğretmenliği Sertifika Programı (İlk Beş Yıl - Birinci Kademe)	147
İngilizce Öğretmenliği Sertifika Programı	149
Sınıf Öğretmenliği Sertifikası Uygulamasının Üç Değişik Örneği.....	151
18 Kredilik Program	151
24 Kredilik Program	152
33 Kredilik Program	152
Yeniden Pedagojik Formasyon Kursları	153
Çeşitli Dönemlerde Okutulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri.....	156
1944-1947 Yılları Arasında Köy Enstitülerinde Okutulan Meslek Dersleri	157
Üç Yıllık Yüksek Köy Enstitüsü Meslek Dersleri.....	157
1975 Yılı Eğitim Enstitüsü Sınıf (İlkokul) Öğretmenliği Bölümü Haftalık Dersleri	158

Okutulan Pedagogik Formasyon Dersleri ve İçerikleri.....	159
Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi.....	159
Öğrenme Çıktıları.....	159
Türk Eğitim Tarihi.....	159
Öğrenme Çıktıları.....	159
Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme.....	160
Öğrenme Çıktıları.....	160
Sınıf Yönetimi.....	160
Öğrenme Çıktıları.....	160
Eğitim Sosyolojisi.....	161
Öğrenme Çıktıları.....	161
Eğitim Yönetimi.....	161
Öğrenme Çıktıları.....	161
Eğitim Felsefesi.....	162
Öğrenme Çıktıları.....	162
Eğitim Psikolojisi.....	162
Öğrenme Çıktıları.....	162
Rehberlik.....	162
Öğrenme Çıktıları.....	163
Eğitim Bilimine Giriş.....	163
Öğrenme Çıktıları.....	163
Öğretim İlke ve Yöntemleri.....	163
Öğrenme Çıktıları.....	164
Ölçme ve Değerlendirme.....	164
Öğrenme Çıktıları.....	164
Kaynaklar.....	165

8. Bölüm

ALAN DIŞI ÖĞRETMEN ATAMALARI

Alan Dışı Öğretmen Atamasının Başlama Tarihi ve Konuya Tepki ve Yaklaşımlar.....	169
Milli Eğitim Bakanlığının Alan Dışı Öğretmen Atamasına İlişkin Düzenlemeleri.....	171
Alanları Dışında Atananlar.....	171
Hizmet İçi Eğitim Yoluyla Yetiştirilecek Öğretmenler.....	172
Dersi Kaldırılan veya İstihdam Alanı Daralan Öğretmenler.....	172
Kaynaklar.....	174

9. Bölüm

ÇEŞİTLİ ÜLKELERİN ÖĞRETMEN YETİŞTİRME PROGRAMLARINA GENEL BİR BAKIŞ

Moldova Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı Comrat Devlet Üniversitesi Öğretmen Yetiştirme ve Pedagoji Dersleri.....	175
Gürcistan Eğitim ve Bilim Bakanlığı Akaki Tsereteli Devlet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Öğretmen Yetiştirme ve Pedagoji Dersleri	176
Amerika Birleşik Devletleri'nde Öğretmen Yetiştirme ve Pedagoji Dersleri.....	177
İlköğretim Öğretmeni Olabilmek	178
Lise Öğretmeni Olabilmek.....	178
Programlarda Yer Alması Gereken Konular.....	178
Öğretmen Yetiştirme Sistemi.....	179
Öğretmen Olmak için Alınması Zorunlu Sertifika ve Testler.....	180
Yeni Zelanda Massey Üniversitesi Eğitim Fakültesi Lisans Düzeyinde İlköğretim Öğretmenliği Programı.....	181
İngiltere'de Öğretmen Yetiştirme.....	182
TESOL Programı.....	182
Programın İçeriği	182
CELTA Programı.....	183
Programın İçeriği	183
DELTA Programı.....	183
Programın İçeriği	184
Uluslararası Öğretmenler	185
Uluslararası Okullarda Uluslararası Öğretmenler	185
Uluslararası Öğretmenlerde Olması Beklenen Yeterlilikler	186
Çeşitli Ülkelerde Öğretmen Yetiştirme Program ve Süreleri.....	187
Kaynaklar.....	189

10. Bölüm

ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ VE ADAYLIK EĞİTİMİ

Rol Nedir?.....	191
Öğretmen Rolü.....	192
Öğretmen Yetiştirirken Göz Önüne Alınacak Toplumsal ve Teknolojik Durum.....	193
Öğretmenin Mesleki Görevleri.....	193
Öğretmen Yetiştiren Okulların Lisans Yeterlikleri	196
Eğitim Fakültelerinin Lisans Yeterlikleri.....	197
Bilgi (Kuramsal/Uygulamalı)	197
Beceriler (Kavramsal/Bilişsel-Uygulamalı)	198
Kişisel ve Mesleki Yetkinlikler	198
Bağımsız Çalışabilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinliği	198
Öğrenme Yetkinliği.....	198
İletişim ve Sosyal Yetkinlik	199
Alana Özgü ve Mesleki Yetkinlik	199
Öğretmen Nitelikleri.....	201
Standartlar ve Akreditasyon	201
Öğretmenlik Mesleğinin Genel Yeterlikleri.....	206
Milli Eğitim Bakanlığı (2006)’na Göre Öğretmen Yeterlikleri	207
Sonuç.....	212
Kaynaklar.....	216
Adaylık Eğitimi	217
Adaylık Eğitimi.....	218
Temel Eğitim.....	219
Hazırlayıcı Eğitim.....	219
Temel ve Hazırlayıcı Eğitimin Değerlendirilmesi	220
Uygulamalı Eğitim	221
Kaynaklar.....	222

11. Bölüm

ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEDE ÇEŞİTLİ MODELLER VE ÖNERİLER

Toplumsal Yapı ve İhtiyaca Bağlı Açıklamalı Öneriler	225
Milli Eğitim Bakanlığı 2010-2014 Stratejik Planı’na Göre.....	226
Kaynaklar.....	232
KAYNAKÇA	233

1. BÖLÜM

EĞİTİM İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Belli bir disiplinin çeşitli boyutları ile doğru bir şekilde anlaşılması için konuya ilişkin temel teoremlerin ayrıntılı bir şekilde açıklanmasında fayda vardır. Bunun için eğitim-öğretim, eğitim türleri, öğrenme, okul vb. kavramlar çeşitli boyutları ile ele alınmıştır.

KAVRAM OLARAK EĞİTİM

Tarihsel gelişim içerisinde eğitimin amaçları, rolü, işlevleri, kapsamı ile ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır. Eğitim, 1900'lü yıllarda bilgi, öğrenme ve bunu kullanma olarak anlaşılmıştır. Bu nedenle eğitimde bilgiye ağırlık verilmiştir. 1930'lu yıllara gelindiğinde eğitim, insan yetiştirme süreci olarak görülmeye başlanmıştır. Eğitim daha sonra da bireyin gelişmesi olarak tanımlanmıştır. Bireyin ailede ve toplum içindeki görevlerini yerine getirmesi, topluma uyumu, var olan yeteneklerini en üst sınıra kadar geliştirmesini sağlamak için gerekli davranış biçimlerinin kazandırılması, eğitimin görevleri arasına girmiştir. Böylece eğitim, davranış değiştirme ve geliştirme yoluyla bireyin kişisel, sosyal, ekonomik ve kültürel yönden gelişmesine yardım etme görevini üstlenmiştir (Güneş, 1996). İnsanlığın başlangıcından bugüne kadar süregelen en önemli etkinliklerin başında eğitim gelmektedir. Her çağda, her toplumda yaşamın gereği olarak yapılan eğitimin fonksiyonları farklı olmuştur.

Barutcuğil (2002), eğitimin fonksiyonunu zekâyı geliştirme ve beceriyi geliştirme süreci olarak ifade etmektedir. Buna göre; aşağıdaki çizelge oluşturulabilir.

Çizelge 1: Zeka ve Beceriye Geliştirme Süreci Olarak Eğitim

Eğitim (Education) Zeka Geliştirme Süreci	Eğitim (Training) Beceri Geliştirme Süreci
Konuya odaklanır, merkezidir.	İşe / göreve odaklanır.
Kişisel gelişime yöneliktir.	Beceri geliştirmeye yöneliktir.
Bilgi ağırlıklıdır.	Beceri ağırlıklıdır.
Daha teoriktir.	Daha pratiktir, uygulamaya dönüktür.
Daha uzun zamanda yayılır.	Genellikle sıkı bir zaman sınırı vardır.
Çoğunlukla deneyimin yerini tutar.	Deneyimler üzerine geliştirilir.
Daha genç ve yeni yetişenlere verilir.	Daha yaşlı ve olgun insanlara verilir. “Tamamlandığında katılımcı neyi yapabilmeli” sorusu ile başlar.
“Tamamlandığında öğrenci neyi bilmeli” sorusu ile başlar.	Uygulamacılar ve eğiticiler tarafından verilir.
Öğretmenler ve akademisyenler tarafından verilir.	Dışarıdan sağlanan motivasyon önemlidir (Para, terfi, güç, ödül gibi).
içsel, doğal motivasyon önemlidir. (Konuya ilgi duyma öğrenme isteği gibi.)	Normlara dayalıdır.
Kriterlere dayalıdır.	Biçimsel olmayan yönleri fazladır.
Biçimsel boyutları oldukça fazladır.	

Kaynak: Barutcuğil, 2002.

Eğitimin fonksiyonunun zeka geliştirme süreci olarak görüldüğü takdirde daha teorik daha konu odaklı daha çok bilgiye dayalı etkinliklere ağırlık verilmektedir. Eğitimin fonksiyonu “beceri geliştirme süreci” olarak görüldüğü zaman uygulamaya, pratiğe, deneye, biçimsel olmayana daha fazla ağırlık verilmektedir. Aslında meseleye bu açıdan bakınca her iki özellik birbirini tamamlamaktadır. Günlük yaşamda en çok kullanılan ve hayatın her alanında, her yaşta insan için büyük bir öneme sahip olan bu kavram hem tarihsel süreç içinde hem de çeşitli kesim ve felsefi akımlar farklı bir şekilde tanımlamış ve adlandırmıştır.

Fidan (1996) eğitimi oldukça geniş bir şekilde tanımlamıştır. Eğitim genel anlamı ile insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir. Bu süreçten geçen insanın kişiliği farklılaşır. Bu farklılaşma eğitim sürecinde kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla gerçekleşir. Günümüzde okullar eğitim sürecinin en önemli kısmını oluşturur. Eğitim yalnız okullarda yapılmaz. Günlük hayattaki eğitim okul bitişikliği eğitim denince okulu anımsatır. Oysa okul dışında da gençler ve yetişkinleri bir mesleğe hazırlamak ve onların hayata uyumlarını kolaylaştırmak için açılmış kısa süreli eğitim veren kurumlar vardır. Ayrıca eğitim ailede, iş-

yerinde, asker ocağında, camide ve insanların oluşturdukları çeşitli gruplar içinde yer alır. En geniş anlamı ile eğitim, toplumdaki kültürlerime sürecinin bir parçasıdır. Kültürleme de toplumun bireyleri kendi kültürünün istek ve beklentilerine uyacak şekilde etkilemesi ve değiştirmesidir.

Yukarıdaki tanım eğitimi bireysel ve toplumsal açıdan açıklamakla kalmamış eğitimin iki türü olan örgün ve yaygın eğitimi de bu kapsam içinde ifade edersek kavramın çok boyutlu olduğunu ortaya koymuştur.

Ertürk (1972) eğitimi tanımlarken önce dilimizde beş farklı anlama geldiğini ifade etmiştir: Disiplin, sosyal hizmet, kazantı, öğrenim, sosyal kurum ve kasıtlı kültürleme süreci. Ertürk'ün çeşitli kavramlarla adlandırdığı eğitimin temelini, kasıtlı kültürleme oluşturmaktadır. Her eğitim kurumu yaşamın her alanıyla ilgili olarak mevcut ulusal ya da evrensel maddi ve manevi kültürel değerleri çeşitli yollarla genç kuşaklara kasıtlı olarak aktarmaktadır.

Çeşitli felsefi akımlar eğitim kavramını farklı bir biçimde tanımlamışlardır. Örneğin, İdealist anlayışa göre eğitim, “özgür ve bilinçli insanoglunun Allah'a olan yükseltici uyum çabalarının bitimsiz sürecidir”. Realist anlayışa göre eğitim, “yeni kuşaktaki bireylere kültürel mirası aktararak onları yetişkinler toplumuna uyuma hazırlama sürecidir”. Pragmatist anlayışa göre eğitim, “bireyin yaşantılarını yemeden inşa yoluyla yetiştirme sürecidir” (Ertürk, 1972). Burada örnek oluşturması bakımından üç felsefi akım verilmiştir. Görüldüğü gibi, idealistler dinsel, realistler kültürel, pragmatistler ise yaşantının yeniden oluşumu açısından mesleğe bakmışlardır.

Fidan (1996) çeşitli eğitimcilerin eğitim konusunda yapmış olduğu/tanımları, şu şekilde özetlemiştir:

- Geniş anlamda, bireyin toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir (Smith, Stanley ve Shores, 1957).
- Kişinin yaşadığı toplum içinde değeri olan, yetenek, tutum ve diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçlerin tümüdür (Good, 1959).
- Eğitim, önceden saptanmış esaslara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesidir (Oğuzkan, 1974).

Üç tanımın ortak noktası hepside eğitimin bir süreç olarak kabul edilmesidir. Toplumsal değerlerin belki bir zaman dilimi içinde değil yaşamın her döneminde bir süreç içinde öğretilmesi ortak noktayı oluşturmaktadır.